

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (trzecia izba)

z dnia 16 lipca 2020 r. *

Odesłanie prejudycjalne – Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości –
Polityka imigracyjna – Prawo do łączenia rodzin – Dyrektywa 2003/86/WE – Artykuł 4 ust. 1 – Pojęcie
„małoletniego dziecka” – Artykuł 24 ust. 2 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej –
Najlepszy interes dziecka – Artykuł 47 karty praw podstawowych – Prawo do skutecznego środka
prawnego – Dzieci członka rodziny rozdzielonej, które osiągnęły pełnoletniość w trakcie postępowania
w sprawie wydania decyzji lub w trakcie postępowania sądowego w sprawie decyzji o odrzuceniu
wniosku w sprawie łączenia rodziny

W sprawach połączonych C-133/19, C-136/19 i C-137/19

mających za przedmiot wnioski o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie
prejudycjalnym, złożone przez Conseil d'État (radę stanu, Belgia) postanowieniami z dnia 31 stycznia
2019 r., które wpłynęły do Trybunału, odpowiednio, w dniach 19 lutego 2019 r. (C-133/19) i 20 lutego
2019 r. (C-136/19 i C-137/19) w postępowaniach:

B.M.M. (C-133/19 i C-136/19),

B.S. (C-133/19),

B.M. (C-136/19),

B.M.O. (C-137/19)

przeciwko

Państwu belgijskiemu

TRYBUNAŁ (trzecia izba),

w składzie: A. Prechal, prezes izby, L.S. Rossi (sprawozdawca), J. Malenovský, F. Biltgen i N. Wahl,
sędziowie,

rzecznik generalny: G. Hogan,

sekretarz: M. Krausenböck, administratorka,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 30 stycznia 2020 r.,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu B.M.M., B.S., B.M. i B.M.O. – A. Van Vyve, avocate,

* Język postępowania: francuski.

- w imieniu rządu belgijskiego – P. Cottin, C. Pochet i C. Van Lul, działający w charakterze pełnomocników, których wspierali E. Derricks, G. van Witzenburg i M. de Sousa Marques E Silva, avocats,
- w imieniu rządu niemieckiego – R. Kanitz i J. Möller, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu austriackiego – J. Schmoll, w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu polskiego – B. Majczyna, w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu Komisji Europejskiej – C. Cattabriga oraz M. Condou-Durande, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 19 marca 2020 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczą wykładni dyrektywy Rady 2003/86/WE z dnia 22 września 2003 r. w sprawie prawa do łączenia rodzin (Dz.U. 2003, L 251, s. 12) i art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą”).
- 2 Wnioski te zostały złożone w ramach sporów pomiędzy B.M.M. (C-133/19 i C-136/19), B.S. (C-133/19), B.M. (C-136/19) oraz B.M.O. (C-137/19), obywatelami Gwinei, a państwem belgijskim w przedmiocie odrzucenia wniosków o wydanie wizy w celu łączenia rodziny.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Zgodnie z motywami 2, 4, 6, 9 i 13 dyrektywy 2003/86:

„(2) Środki dotyczące łączenia rodziny powinny zostać przyjęte zgodnie z obowiązkiem ochrony rodziny i poszanowania życia rodzinnego zawartym w wielu instrumentach prawa międzynarodowego. Niniejsza dyrektywa szanuje prawa podstawowe i przestrzega zasad uznanych w szczególności w art. 8 [europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r.] oraz [w karcie].

[...]

(4) Łączenie rodziny jest niezbędne w celu umożliwienia życia rodzinnego. Pomaga ono stworzyć stabilność socjokulturową ułatwiającą integrację obywateli państw trzecich w danym państwie członkowskim, a także wspiera spójność gospodarczą i społeczną, będącą podstawowym celem Wspólnoty określonym w traktacie.

[...]

(6) W celu ochrony rodziny i ustanowienia lub zachowania życia rodzinnego powinno się ustalić istotne warunki dla wykonania prawa do łączenia rodziny na podstawie wspólnych kryteriów.

[...]

(9) Łączenie rodziny powinno mieć zastosowanie w każdym przypadku do członków podstawowej rodziny, czyli małżonka i nieletnich [małoletnich] dzieci.

[...]

(13) Powinno się ustanowić zespół zasad regulujących procedurę badania wniosków w sprawie łączenia rodziny oraz wjazdu i pobytu członków rodziny. Procedury te powinny być skuteczne i wykonalne oraz powinny uwzględniać zwykłe obciążenie pracą administracji państw członkowskich, a także powinny być przejrzyste i sprawiedliwe w celu zapewnienia osobom zainteresowanym odpowiedniej pewności prawnej”.

4 Artykuł 1 dyrektywy 2003/86 ma następujące brzmienie:

„Niniejsza dyrektywa ma na celu określenie warunków wykonania prawa do łączenia rodziny przez obywateli państwa trzeciego zamieszkujących legalnie na terytorium państw członkowskich”.

5 Artykuł 4 tej dyrektywy przewiduje:

„1. Państwa członkowskie zezwalają na wjazd i pobyt, na mocy niniejszej dyrektywy i z zastrzeżeniem zgodności z warunkami określonymi w rozdziale IV oraz w art. 16, następujących członków rodziny:

- a) małżonek członka rodziny rozdzielonej;
- b) nieletnie [małoletnie] dzieci członka rodziny rozdzielonej i jego małżonka, włącznie z dziećmi przysposobionymi zgodnie z decyzją podjętą przez właściwe organy danego państwa członkowskiego lub decyzją automatycznie wykonywaną na podstawie zobowiązań międzynarodowych tego państwa członkowskiego lub która musi być uznana zgodnie ze zobowiązaniami międzynarodowymi;
- c) nieletnie [małoletnie] dzieci, włącznie z dziećmi przysposobionymi członka rodziny rozdzielonej, w przypadku gdy członek rodziny rozdzielonej sprawuje opiekę, a dzieci pozostają na jego utrzymaniu. Państwa członkowskie mogą zezwolić na łączenie dzieci, nad którymi opiekę sprawują dwie osoby, o ile druga strona sprawująca opiekę wyrazi zgodę;
- d) nieletnie [małoletnie] dzieci włącznie z dziećmi przysposobionymi małżonka, w przypadku gdy małżonek sprawuje opiekę, a dzieci pozostają na jego utrzymaniu. Państwa członkowskie mogą zezwolić na łączenie dzieci, nad którymi opiekę sprawują dwie osoby, o ile druga strona sprawująca opiekę wyrazi zgodę.

Nieletnie [małoletnie] dzieci określone w niniejszym artykule muszą znajdować się poniżej granicy wieku pełnoletności określonej w prawodawstwie danego państwa członkowskiego oraz muszą być niezamężne lub niezonate [nie pozostawać w związku małżeńskim].

[...]”.

6 Artykuł 5 tej dyrektywy stanowi:

„1. Państwa członkowskie określają, czy w celu wykonania prawa do łączenia rodziny wnioski o wjazd i pobyt składane są do właściwych organów danego państwa członkowskiego przez członka rodziny rozdzielonej, czy też przez członka lub członków jego rodziny.

2. Do wniosku dołącza się dokumenty dowodowe dotyczące związków [potwierdzające istnienie więzi] rodzinnych oraz zgodność[ć] z warunkami określonymi w art. 4 i 6 oraz, w odpowiednich przypadkach, w art. 7 i 8, a także uwierzytelnione odpisy dokumentów podróжных członka(-ów) rodziny.

W odpowiednich przypadkach, w celu uzyskania dowodu na istnienie związków [więzi] rodzinnych, państwa członkowskie mogą przeprowadzać rozmowy z członkiem rodziny rozdzielonej i członkami jego rodziny oraz podejmować inne badania, które uznają za niezbędne.

[...]

4. Właściwe organy państwa członkowskiego dostarczają osobie, która złożyła wniosek, pisemne powiadomienie dotyczące decyzji w możliwie najkrótszym terminie, a w żadnym przypadku nie później niż w ciągu dziewięciu miesięcy od dnia, w którym wniosek został złożony.

W wyjątkowych okolicznościach związanych ze złożonością procesu rozpatrywania wniosku okres określony w akapicie pierwszym może zostać przedłużony.

W przypadku odrzucenia wniosku należy podać powody takiej decyzji. Wszelkie konsekwencje braku podjęcia decyzji przed upływem okresu przewidzianego w akapicie pierwszym określone są w ustawodawstwie krajowym danego państwa członkowskiego.

5. Rozpatrując wniosek, państwa członkowskie należycie uwzględniają interes nieletniego [małoletniego] dziecka”.

7 Zgodnie z art. 16 ust. 1 i 2 tej dyrektywy:

„1. Państwa członkowskie mogą odrzucić wniosek o wjazd lub pobyt w celu łączenia rodziny bądź, w odpowiednim przypadku, cofnąć dokument pobytowy członkowi rodziny lub odmówić przedłużenia jego ważności w następujących przypadkach:

a) jeżeli warunki ustanowione w niniejszej dyrektywie nie są lub przestały być spełnione;

[...]

2. Państwa członkowskie mogą odrzucić wniosek o wjazd lub pobyt w celu łączenia rodziny bądź cofnąć dokument pobytowy członkowi rodziny lub odmówić przedłużenia jego ważności w przypadku wykazania, że:

a) wykorzystano nieprawdziwe lub wprowadzające w błąd informacje, fałszywe lub sfałszowane dokumenty, popełniono oszustwo lub wykorzystano inne niezgodne z prawem sposoby;

[...]”.

8 Zgodnie z art. 18 dyrektywy 2003/86:

„Państwa członkowskie zapewniają członkowi rodziny rozdzielonej i/lub członkom jego rodziny prawo do wniesienia sprzeciwu, w przypadku gdy wniosek w sprawie łączenia rodziny zostaje odrzucony lub gdy ważność dokumentu pobytowego nie jest przedłużona, lub gdy dokument jest cofnięty, lub gdy nakazano wydalenie.

Procedura i kompetencja, zgodnie z którymi wykonywane jest prawo określone w pierwszym akapicie, ustanawiane są przez zainteresowane państwo członkowskie”.

Prawo belgijskie

- 9 Artykuł 10 § 1 akapit pierwszy loi du 15 décembre 1980 sur l'accès au territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers (ustawy z dnia 15 grudnia 1980 r. o wjeździe na terytorium, pobycie, osiedlaniu się i wydalaniu cudzoziemców, *Moniteur belge* z dnia 31 grudnia 1980 r., s. 14584), w brzmieniu obowiązującym w chwili wystąpienia okoliczności faktycznych rozpatrywanych w postępowaniu głównym (zwanej dalej „ustawą z dnia 15 grudnia 1980 r.”), przewiduje:

„Z zastrzeżeniem przepisów art. 9 i 12 następujące osoby są z mocy prawa do pobytu w Królestwie przez okres dłuższy niż trzy miesiące:

[...]

4° następujący członkowie rodziny cudzoziemca, który od co najmniej 12 miesięcy posiada zezwolenie lub zgodę na pobyt w Królestwie na czas nieokreślony lub co najmniej od 12 miesięcy posiada zgodę na osiedlenie się. Wskazany 12-miesięczny termin nie obowiązuje, w przypadku gdy związek małżeński lub zarejestrowany związek partnerski zostały zawarte przed przybyciem cudzoziemca, który pragnie skorzystać z prawa do połączenia się z rodziną, do Królestwa, w przypadku posiadania wspólnego małoletniego dziecka oraz w przypadku członków rodziny cudzoziemca, który uzyskał status uchodźcy lub beneficjenta ochrony międzynarodowej:

- cudzoziemiec będący małżonkiem lub cudzoziemiec, z którym zawarto zarejestrowany związek partnerski uznawany w Belgii za równoważny małżeństwu, który będzie wspólnie z nim zamieszkiwać, pod warunkiem że obie osoby ukończyły 21. rok życia. Minimalna granica wieku zostaje obniżona do 18 lat, w przypadku gdy związek małżeński lub zarejestrowany związek partnerski zostały zawarte przed przybyciem cudzoziemca, który pragnie skorzystać z prawa do połączenia się z rodziną, do Królestwa;
- ich dzieci, które dołączają do nich przed ukończeniem 18. roku życia i są stanu wolnego;
- dzieci cudzoziemca, który pragnie skorzystać z prawa do połączenia się z rodziną, jego małżonka lub zarejestrowanego partnera, o których mowa w tiret pierwszym, które dołączają do niego przed ukończeniem 18. roku życia i są stanu wolnego, pod warunkiem że cudzoziemiec, który pragnie skorzystać z prawa do połączenia się z rodziną, jego małżonek lub zarejestrowany partner mają prawo do pieczy nad dzieckiem, a dziecko pozostaje na ich utrzymaniu oraz, w przypadku pieczy naprzemiennej, o ile druga strona sprawująca pieczę wyrazi na to zgodę;

[...]”.

- 10 Artykuł 10b § 3 stanowi:

„Minister lub jego przedstawiciel może podjąć decyzję o odrzuceniu wniosku o wydanie zezwolenia na pobyt na okres przekraczający trzy miesiące [...], w wypadku gdy cudzoziemiec [...] posłużył się fałszywymi lub wprowadzającymi w błąd informacjami, fałszywymi lub sfałszowanymi dokumentami, popełnił oszustwo lub wykorzystał inne niezgodne z prawem sposoby, które miały charakter decydujący w celu uzyskania zezwolenia na pobyt [...]”.

- 11 Artykuł 12a wspomnianej ustawy stanowi:

„§ 1 Cudzoziemiec, który twierdzi, że znajduje się w jednej z sytuacji określonych w art. 10, składa wniosek w belgijskim przedstawicielstwie dyplomatycznym lub konsularnym właściwym ze względu na miejsce zamieszkania lub pobytu za granicą.

[...]

§ 2 [...]

Za datę złożenia wniosku uważa się datę przedstawienia wszystkich tych dokumentów, zgodnie z art. 30 ustawy z dnia 16 lipca 2004 r. – Kodeks prawa prywatnego międzynarodowego lub konwencjami międzynarodowymi regulującymi takie kwestie.

Decyzję dotyczącą zezwolenia na pobyt wydaje się i doręcza w możliwie najkrótszym terminie i nie później niż w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym został złożony wniosek, o którym mowa w akapicie drugim [...].

W wyjątkowych wypadkach wynikających ze złożoności wniosku [...] minister lub jego przedstawiciel może dwukrotnie przedłużyć okres rozpatrywania wniosku o trzy miesiące, w drodze decyzji z uzasadnieniem.

Jeżeli żadna decyzja nie zostanie wydana po upływie terminu dziewięciu miesięcy od złożenia wniosku, ewentualnie przedłużonego zgodnie z ust. 5, należy wydać zezwolenie na pobyt.

[...]

§ 7 Przy rozpatrywaniu wniosku należy mieć na względzie najlepszy interes dziecka”.

12 Artykuł 39/56 akapit pierwszy tej ustawy stanowi:

„Skargi, o których mowa w art. 39/2, mogą być wnoszone do [Conseil du contentieux des étrangers (sądu do spraw cudzoziemców (Belgia))] przez cudzoziemca, który może wykazać, że poniósł szkodę, lub ma interes prawny do wniesienia skargi”.

Okoliczności faktyczne w postępowaniu głównym i pytania prejudycjalne

- 13 Z postanowień odsyłających wynika, że w dniu 20 marca 2012 r. B.M.M., obywatel państwa trzeciego korzystający ze statusu uchodźcy w Belgii, złożył w imieniu i na rzecz swoich małoletnich dzieci, B.S., B.M. i B.M.O., w ambasadzie Belgii w Konakry (Gwinea) wnioski o zezwolenie na pobyt w ramach łączenia rodziny na podstawie art. 10 § 1 akapit pierwszy pkt 4 tiret trzecie ustawy z dnia 15 grudnia 1980 r. Wnioski te zostały odrzucone decyzją z dnia 2 lipca 2012 r.
- 14 W dniu 9 grudnia 2013 r. B.M.M., w imieniu i na rzecz swoich małoletnich dzieci, B.S., B.M. i B.M.O., złożył w ambasadzie Belgii w Dakarze (Senegal) nowe wnioski o wydanie zezwolenia na pobyt w oparciu o te same przepisy ustawy z dnia 15 grudnia 1980 r.
- 15 Trzema decyzjami z dnia 25 marca 2014 r. właściwe organy belgijskie odrzuciły te wnioski o wydanie zezwolenia na pobyt na podstawie art. 10b § 3 ustawy z dnia 15 grudnia 1980 r. z tego powodu, że B.S., B.M. i B.M.O. wykorzystali fałszywe lub wprowadzające w błąd informacje lub fałszywe lub sfałszowane dokumenty lub uciekli się do oszustwa lub innych nielegalnych środków w celu uzyskania oczekiwanych zezwoleń. W odniesieniu bowiem do B.S. i B.M.O. organy te stwierdziły, że we wniosku o udzielenie zezwolenia na pobyt oświadczyli oni, iż urodzili się odpowiednio w dniu 16 marca 1999 r. i w dniu 20 stycznia 1996 r., podczas gdy B.M.M. we wniosku o udzielenie azylu wskazał, że urodzili się oni, odpowiednio, w dniu 16 marca 1997 r. i w dniu 20 stycznia 1994 r. Jeśli chodzi o B.M.O., wspomniane władze podkreśliły, że B.M.M. nie zgłosił tego dziecka w swoim wniosku o azyl.

- 16 Na dzień wydania decyzji odmownych z dnia 25 marca 2014 r., zgodnie z oświadczeniami skarżących w postępowaniu przed sądem krajowym, B.S. i B.M. byli jeszcze małoletni, podczas gdy B.M.O. stał się pełnoletni.
- 17 W dniu 25 kwietnia 2014 r. roku, B.M.M. i B.S. (sprawa C-133/19), B.M.M. i B.M. (sprawa C-136/19) oraz B.M.O. (sprawa C-137/19) wnieśli do Conseil du contentieux des étrangers (sądu do spraw cudzoziemców) skargi o zawieszenie i stwierdzenie nieważności wspomnianych decyzji odmownych. Pismami z dnia 10 września 2015 r., 7 stycznia 2016 r. i 24 października 2017 r. zainteresowane osoby zwróciły się do tego sądu o wydanie rozstrzygnięcia w przedmiocie ich skarg.
- 18 Dwoma wyrokami z dnia 31 stycznia 2018 r. Conseil des contentieux des étrangers (sąd ds. cudzoziemców) odrzucił skargę jako niedopuszczalną ze względu na brak interesu prawnego. Po przypomnieniu, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem krajowym interes prawny skarżącego w złożeniu skargi musi istnieć zarówno w chwili jej wnoszenia, jak i w chwili wydania wyroku, sąd ten stwierdził, że w niniejszej sprawie w przypadku stwierdzenia nieważności decyzji odmownych będących przedmiotem postępowania przed sądem krajowym i zobowiązania właściwych organów belgijskich do ponownego rozpatrzenia wniosków o wydanie zezwolenia na pobyt wnioski te w żadnym wypadku nie mogłyby zostać uwzględnione, ponieważ w międzyczasie, nawet jeśli brać pod uwagę daty urodzenia wskazane w tych wnioskach, B.S., B.M. i B.M.O. osiągnęły pełnoletniość i w związku z tym nie spełniają już warunków określonych w przepisach regulujących łączenie rodzin małoletnich dzieci.
- 19 Skarżący w postępowaniu głównym wnieśli skargę kasacyjną do Conseil d'État [rady stanu (Belgia)]. Twierdzą oni zasadniczo, że wykładnia przyjęta przez Conseil du contentieux des étrangers (sąd ds. cudzoziemców), po pierwsze, narusza zasadę skuteczności prawa Unii w zakresie, w jakim uniemożliwia B.S., B.M. i B.M.O. korzystanie z prawa do łączenia rodzin zagwarantowanego w art. 4 dyrektywy 2003/86, oraz po drugie, narusza prawo do skutecznego środka prawnego, pozbawiając ich możliwości odwołania się od decyzji odmownych będących przedmiotem postępowania głównego, mimo że decyzje te – w sprawach C-133/19 i C-136/19 – nie tylko zostały wydane, ale także zaskarżone, gdy skarżący byli jeszcze małoletni.
- 20 W tym względzie Conseil d'État (rada stanu) zauważyła, że w wyroku z dnia 12 kwietnia 2018 r., A i S (C-550/16, EU:C:2018:248), Trybunał orzekł, że art. 2 lit. f) dyrektywy 2003/86 w związku z art. 10 ust. 3 lit. a) tej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że obywatel państwa trzeciego lub bezpaństwowiec, który w chwili wjazdu na terytorium państwa członkowskiego i złożenia wniosku o udzielenie azylu na terytorium tego państwa nie ukończył 18. roku życia, lecz który w toku postępowania w przedmiocie wniosku o udzielenie azylu uzyskał pełnoletniość, a następnie otrzymał status uchodźcy, powinien dla celów analizowanego przepisu mimo wszystko być traktowany jak „małoletni”.
- 21 Jednakże sąd odsyłający podkreśla, że spór, który doprowadził do wydania tamtego wyroku, różni się od spraw w postępowaniu głównym, gdyż nie dotyczą one małoletniego, któremu przyznano status uchodźcy. Ponadto, ponieważ dyrektywa 2003/86 przewiduje termin na przyjęcie decyzji w sprawie wniosku w sprawie łączenia rodziny, prawo do łączenia rodzin nie zależy jego zdaniem od tego, czy wniosek ten będzie rozpatrywany szybciej lub wolniej. W każdym wypadku w niniejszej sprawie decyzje odmowne będące przedmiotem postępowania głównego zostały wydane w terminie przewidzianym w art. 12a § 2 ustawy z dnia 15 grudnia 1980 r.

- 22 W tych okolicznościach Conseil d'État (rada stanu) postanowiła zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

W sprawach C-133/19 i C-136/19:

- „1) Czy w celu zapewnienia skuteczności prawa Unii i zachowania prawa strony skarżącej do połączenia się rodziną, które zdaniem skarżącej przysługuje jej na mocy art. 4 dyrektywy [2003/86], przepis ten należy interpretować jako oznaczający, że dziecko członka rodziny rozdzielonej może skorzystać z prawa do połączenia się z rodziną, w sytuacji gdy osiąga pełnoletność w toku postępowania sądowego dotyczącego skargi na decyzję odmawiającą przyznania mu tego prawa, która została wydana, gdy było ono jeszcze osobą małoletnią?
- 2) Czy art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej i art. 18 dyrektywy [2003/86] należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie uznaniu skargi o stwierdzenie nieważności decyzji o odmowie przyznania małoletniemu dziecku prawa do połączenia się z rodziną za niedopuszczalną ze względu na to, że dziecko osiągnęło pełnoletność w toku postępowania sądowego, jeżeli pozbawia je to możliwości uzyskania orzeczenia w przedmiocie jego skargi na tę decyzję oraz narusza prawo do skutecznego środka prawnego?”.

W sprawie C-137/19:

„Czy art. 4 ust. 1 [akapit pierwszy] lit. c) dyrektywy [2003/86], w stosownym wypadku w związku z art. 16 ust. 1 tej dyrektywy, należy interpretować w ten sposób, że przepis ten wymaga, aby w celu uznania obywateli państw trzecich za »małoletnie dzieci« w rozumieniu tego przepisu były one »małoletnie« nie tylko na dzień złożenia wniosku o udzielenie zezwolenia na pobyt, ale również na dzień wydania przez administrację ostatecznej decyzji w sprawie takiego wniosku?”.

- 23 Postanowieniem prezesa Trybunału z dnia 12 marca 2019 r. sprawy C-133/19, C-136/19 i C-137/19 zostały połączone do celów przeprowadzenia pisemnego i ustnego etapu postępowania oraz wydania wyroku.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego w sprawie C-133/19 i C-136/19, jak również pytania w sprawie C-137/19

- 24 Poprzez pytanie pierwsze w sprawach C-133/19 i C-136/19 oraz pytanie w sprawie C-137/19 sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 4 ust. 1 akapit pierwszy lit. c) dyrektywy 2003/86 należy interpretować w ten sposób, że datą, do której należy się odnieść w celu ustalenia, czy obywatel państwa trzeciego lub bezpaństwowiec niepozostający w związku małżeńskim jest „małoletnim dzieckiem” w rozumieniu tego przepisu, jest data złożenia wniosku o zezwolenie na wjazd i pobyt do celów łączenia rodzin w odniesieniu do małoletnich dzieci, czy też data rozstrzygnięcia tego wniosku przez właściwe organy tego państwa członkowskiego, w odpowiednim przypadku w wyniku zaskarżenia decyzji o odrzuceniu takiego wniosku.
- 25 W tym względzie należy przypomnieć, że celem dyrektywy 2003/86 jest wspieranie łączenia rodzin oraz że dyrektywa ta ma również na celu przyznanie ochrony obywatelom państw trzecich, w szczególności małoletnim (wyrok z dnia 13 marca 2019 r., E., C-635/17, EU:C:2019:192, pkt 45 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 26 W tym kontekście art. 4 ust. 1 wskazanej dyrektywy nakłada na państwa członkowskie konkretne zobowiązania pozytywne, którym odpowiadają jasno określone prawa podmiotowe. W sytuacjach określonych w dyrektywie nakazuje się im zezwolić na łączenie rodzin w odniesieniu do określonych członków rodziny rozdzielonej, nie dopuszczając możliwości skorzystania z uprawnień dyskrecjonalnych (wyrok z dnia 13 marca 2019 r., E., C-635/17, EU:C:2019:192, pkt 46 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 27 Zgodnie z art. 4 ust. 1 akapit pierwszy lit. c) dyrektywy 2003/86 do członków rodziny członka rodziny rozdzielonej, którym dane państwo członkowskie powinno zezwolić na wjazd i pobyt, należą „nieletnie [małoletnie] dzieci, włącznie z dziećmi przysposobionymi członka rodziny rozdzielonej, w przypadku gdy członek rodziny rozdzielonej sprawuje opiekę”.
- 28 W tym względzie choć art. 4 ust. 1 akapit drugi dyrektywy 2003/86 stanowi, że małoletnie dzieci powinny znajdować się poniżej wieku pełnoletności danego państwa członkowskiego, to nie określa on momentu, do którego należy odnieść się w celu oceny, czy warunek ten jest spełniony, ani nie odsyła w tym względzie do prawa państw członkowskich.
- 29 O ile zgodnie z tym przepisem określenie wieku ustawowej pełnoletności pozostawiono w gestii państw członkowskich, o tyle nie przyznano im żadnego zakresu uznania co do ustalenia momentu, do którego należy się odnieść w celu oceny wieku wnioskodawcy do celów art. 4 ust. 1 akapit pierwszy lit. c) dyrektywy 2003/86.
- 30 Należy bowiem przypomnieć, że zgodnie z wymogami zarówno jednolitego stosowania prawa Unii, jak i zasady równości, przepisowi tego prawa, który nie zawiera żadnego wyraźnego odesłania do prawa państw członkowskich dla celów określenia jego znaczenia i zakresu, należy zwykle nadać w całej Unii Europejskiej autonomiczną i jednolitą wykładnię, co powinno nastąpić z uwzględnieniem w szczególności kontekstu przepisu i celu zamierzonego przez dane uregulowanie (wyrok z dnia 26 lipca 2017 r., Ouhrami, C-225/16, EU:C:2017:590, pkt 38 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 31 Jak przypomniano w pkt 25 niniejszego wyroku, celem dyrektywy 2003/86 jest wspieranie łączenia rodzin. W tym celu, jak wyjaśnia jej art. 1, dyrektywa ta określa warunki wykonania prawa do łączenia rodziny przez obywateli państwa trzeciego zamieszkujących legalnie na terytorium państw członkowskich.
- 32 Ponadto, jak wynika z motywu 2 rzeczony dyrektywy, szanuje ona prawa podstawowe i przestrzega zasad uznanych w karcie.
- 33 W tej kwestii należy przypomnieć, że na państwach członkowskich, w szczególności na ich sądach, spoczywa obowiązek nie tylko dokonywania wykładni ich prawa krajowego w sposób zgodny z prawem Unii, ale także czuwania nad tym, by nie polegać na takiej wykładni przepisu prawa wtórnego, która pozostawałaby w konflikcie z prawami podstawowymi chronionymi przez porządek prawny Unii (zob. podobnie wyroki: z dnia 23 grudnia 2009 r., Detiček, C-403/09 PPU, EU:C:2009:810, pkt 34; z dnia 6 grudnia 2012 r., O i in., C-356/11 i C-357/11, EU:C:2012:776, pkt 78).
- 34 W szczególności w art. 7 karty, obejmującym prawa odpowiadające tym, które zostały zagwarantowane w art. 8 ust. 1 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, zostało uznane prawo do poszanowania życia prywatnego lub rodzinnego. Wspomniane postanowienie karty należy odczytywać w świetle obowiązku uwzględnienia najlepszego interesu dziecka, sformułowanego w art. 24 ust. 2 karty, i zwracając uwagę na potrzebę utrzymywania stałego, osobistego związku z obojgiem rodziców, o czym mowa w art. 24 ust. 3 karty (wyrok z dnia 6 grudnia 2012 r. O. i in., C-356/11 i C-357/11, EU:C:2012:776, pkt 76).

- 35 Wynika stąd, że przepisy dyrektywy 2003/86 należy interpretować i stosować w świetle art. 7 oraz art. 24 ust. 2 i 3 karty, co wynika zresztą z brzmienia motywu 2 oraz art. 5 ust. 5 tej dyrektywy, które nakazują państwom członkowskim rozpatrywanie wniosków w sprawie łączenia rodzin w interesie dzieci, których one dotyczą, oraz w trosce o sprzyjanie życiu rodzinnemu (wyrok z dnia 13 marca 2019 r., E., C-635/17, EU:C:2019:192, pkt 56 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 36 Otóż należy stwierdzić w pierwszej kolejności, że przyjęcie daty, w której właściwy organ danego państwa członkowskiego rozstrzyga w przedmiocie wniosku o zezwolenie na wjazd i pobyt na terytorium tego państwa do celów łączenia rodzin, jako daty, do której należy się odnieść w celu dokonania oceny wieku wnioskodawcy do celów stosowania art. 4 ust. 1 akapit pierwszy lit. c) dyrektywy 2003/86, nie byłoby zgodne ani z celami tej dyrektywy, ani z wymogami wynikającymi z art. 7 i art. 24 ust. 2 karty, ponieważ to ostatecznie postanowienie wymaga, aby we wszystkich działaniach dotyczących dzieci, w szczególności działaniach podejmowanych przez państwa członkowskie w ramach stosowania tej dyrektywy, nadrzędne znaczenie miał najlepszy interes dziecka.
- 37 Jak zauważył bowiem w istocie rzecznik generalny w pkt 43 opinii, właściwe organy i sądy krajowe nie byłyby zachęcane do priorytetowego rozpatrywania spraw małoletnich z pilnością konieczną do uwzględnienia ich podatności na zagrożenia i mogłyby w ten sposób działać w sposób zagrażający samym prawom tych małoletnich do łączenia rodziny (zob. analogicznie wyrok z dnia 12 kwietnia 2018 r., A i S, C-550/16, EU:C:2018:248, pkt 58).
- 38 W niniejszej sprawie z wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, że w dniu 9 grudnia 2013 r. B.M.M. złożył, w imieniu i na rzecz swoich małoletnich dzieci, B.S., B.M. i B.M.O., w ambasadzie Belgii w Dakarze wnioski o zezwolenie na pobyt w ramach łączenia rodzin oraz że wnioski te zostały odrzucone w dniu 25 marca 2014 r., zgodnie z terminami przewidzianymi w prawie belgijskim.
- 39 Tymczasem mimo że B.M.M. oraz B.S., B.M. i B.M.O. wnieśli do Conseil du contentieux des étrangers (sądu ds. cudzoziemców) skargi o zawieszenie i stwierdzenie nieważności tych decyzji odmownych w dniu 25 kwietnia 2014 r. oraz mimo że wielokrotnie w latach 2015–2017 zwracali się do tego sądu o wydanie rozstrzygnięcia w przedmiocie ich skarg, jest bezsporne, że dopiero w dniu 31 stycznia 2018 r., czyli trzy lata i dziewięć miesięcy po wniesieniu skarg, Conseil du contentieux des étrangers (sąd ds. cudzoziemców) oddalił te skargi jako niedopuszczalne ze względu na brak interesu, motywując to faktem, że w dniu wydania orzeczenia B.S., B.M. i B.M.O. byli już pełnoletni, a zatem nie spełniali już warunków określonych w przepisach regulujących łączenie rodzin małoletnich dzieci.
- 40 W tym względzie należy zaznaczyć, że takie terminy rozpatrywania spraw nie wydają się w Belgii wyjątkowe, ponieważ, jak wskazał rząd belgijski na rozprawie, przeciętny okres rozpoznawania przez Conseil du contentieux des étrangers (sąd ds. cudzoziemców) sporów dotyczących łączenia rodzin wynosi trzy lata. Ten sam rząd uściślił również, że sprawa skarżących w postępowaniu głównym nie została uznana przez ten sąd za priorytetową.
- 41 Okoliczności przypomniane w poprzednim punkcie uwidaczniają zatem, że wykładnia art. 4 ust. 1 akapit pierwszy lit. c) dyrektywy 2003/86, zgodnie z którą dzień, w którym właściwy organ danego państwa członkowskiego wydaje rozstrzygnięcie w przedmiocie wniosku o zezwolenia na wjazd i pobyt na terytorium tego państwa, jest datą, do której należy się odnieść w celu dokonania oceny wieku wnioskodawcy do celów tego przepisu, nie pozwoliłaby na zapewnienie, by – zgodnie z art. 24 ust. 2 karty – w każdych okolicznościach nadrzędne znaczenie dla państw członkowskich w kontekście stosowania dyrektywy 2003/86 miał najlepszy interes dziecka.
- 42 W drugiej kolejności – taka wykładnia nie pozwoliłaby również na zapewnienie zgodnie z zasadami równego traktowania i pewności prawa identycznego i przewidywalnego traktowania wszystkich wnioskodawców, którzy chronologicznie znajdują się w tej samej sytuacji, w zakresie, w jakim prowadziłyby ona do uzależnienia pozytywnego rozpatrzenia wniosku w sprawie łączenia rodziny od

okoliczności, które można przypisać administracji krajowej lub sądom krajowym, w szczególności od szybszego lub wolniejszego rozpatrywania wniosku lub skargi na decyzję o odrzuceniu takiego wniosku, a nie od okoliczności, które można przypisać wnioskodawcy (zob. analogicznie wyrok z dnia 12 kwietnia 2018 r., A i S, C-550/16, EU:C:2018:248, pkt 55, 60).

- 43 Ponadto wykładnia taka, w zakresie, w jakim skutkowałaby uzależnieniem prawa do łączenia rodzin od przypadkowych i nieprzewidywalnych okoliczności, które w całości można przypisać właściwym organom i sądom krajowym danego państwa członkowskiego, mogłaby prowadzić do znacznych różnic w rozpatrywaniu wniosków w sprawie łączenia rodzin między państwami członkowskimi oraz w obrębie jednego i tego samego państwa członkowskiego.
- 44 W tych okolicznościach do celów ustalenia, czy przesłanka wieku określona w art. 4 ust. 1 akapit pierwszy lit. c) dyrektywy 2003/86 jest spełniona, zgodnie z celami tej dyrektywy, a także z prawami podstawowymi chronionymi przez porządek prawny Unii jest jedynie uwzględnienie daty złożenia wniosku o zezwolenie na wjazd i pobyt w celu łączenia rodziny. W tym względzie nie ma znaczenia, czy rozstrzygnięcie w przedmiocie tego wniosku zapadło bezpośrednio po jego złożeniu, czy też po stwierdzeniu nieważności decyzji o jego odrzuceniu.
- 45 Wniosku tego nie może podważyć argument podniesiony przez rządy belgijski i polski w ich uwagach na piśmie, zgodnie z którym, na podstawie art. 16 ust. 1 lit. a) dyrektywy 2003/86, jeżeli warunki udzielenia zezwolenia „nie są lub przestały być spełnione”, państwa członkowskie mogą odmówić wydania zezwolenia na wjazd i pobyt do celów łączenia rodzin. Zdaniem tych rządów zasadniczo, aby wniosek w sprawie łączenia rodziny mógł zostać uwzględniony, osoba, która dołącza, musi być małoletnia zarówno w dniu złożenia wniosku, jak i w dniu wydania decyzji w przedmiocie tego wniosku.
- 46 W tym względzie należy zaznaczyć, że wieku wnioskodawcy nie można uznać za istotny warunek wykonywania prawa do łączenia rodzin w rozumieniu motywu 6 i art. 1 dyrektywy 2003/86, takich jak te określone w szczególności w rozdziale IV tej dyrektywy. W przeciwieństwie bowiem do tych ostatnich warunków dotyczący wieku stanowi przesłankę samej dopuszczalności wniosku w sprawie łączenia rodziny, której ewolucja jest pewna i przewidywalna i którą w związku z tym można oceniać jedynie w chwili składania wniosku.
- 47 W konsekwencji na pytanie pierwsze w sprawach C-133/19 i C-136/19 oraz pytanie w sprawie C-137/19 należy udzielić następującej odpowiedzi: art. 4 ust. 1 akapit pierwszy lit. c) dyrektywy 2003/86 należy interpretować w ten sposób, że datą, do której należy się odnieść w celu ustalenia, czy obywatel państwa trzeciego lub bezpaństwowiec niepozostający w związku małżeńskim jest małoletnim dzieckiem w rozumieniu tego przepisu, jest data złożenia wniosku o zezwolenie na wjazd i pobyt do celów łączenia rodzin w odniesieniu do małoletnich dzieci, a nie data rozstrzygnięcia tego wniosku przez właściwe organy tego państwa członkowskiego, w odpowiednim przypadku w następstwie zaskarżenia decyzji o odrzuceniu takiego wniosku.

W przedmiocie pytania drugiego w sprawach C-133/19 i C-136/19

- 48 Poprzez pytanie drugie w sprawach C-133/19 i C-136/19 sąd krajowy zmierza zasadniczo do ustalenia, czy art. 18 dyrektywy 2003/86 w związku z art. 47 karty należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie temu, by skarga na decyzję o odrzuceniu wniosku o zezwolenie na wjazd i pobyt w celu łączenia rodziny na rzecz małoletniego dziecka została odrzucona jako niedopuszczalna z tego jedynie powodu, że dziecko osiągnęło pełnoletniość w trakcie postępowania sądowego.

- 49 W tym względzie, po pierwsze, z akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, wynika, że pytanie to opiera się na założeniu, że małoletnie dziecko, które osiągnęło pełnoletniość w trakcie postępowania sądowego prowadzonego w związku z zaskarżeniem decyzji o odrzuceniu jego wniosku w sprawie łączenia rodziny, nie ma już żadnego interesu w uzyskaniu stwierdzenia nieważności tej decyzji, a zatem jego skarga podlega nieuchronnie odrzuceniu przez właściwy sąd.
- 50 Tymczasem jak wynika z odpowiedzi udzielonej na pytanie pierwsze w sprawach C-133/19 i C-136/19 oraz na pytanie w sprawie C-137/19, założenie takie jest błędne, w związku z czym w sytuacji, o której mowa w poprzednim punkcie, takiego wniosku w sprawie łączenia rodziny nie można odrzucić z tego jedynie powodu, że zainteresowane dziecko osiągnęło pełnoletniość w trakcie postępowania sądowego.
- 51 Po drugie, należy zauważyć, że o ile dyrektywa 2003/86 przewiduje w art. 5 ust. 4 ogólny termin dziewięciu miesięcy, w którym właściwe organy danego państwa członkowskiego są zobowiązane powiadomić osobę, która złożyła wniosek w sprawie łączenia rodziny, o decyzji jej dotyczącej, o tyle nie narzuca ona jednak sądowi, do którego wniesiono skargę na decyzję o odrzuceniu takiego wniosku, żadnego terminu na wydanie orzeczenia.
- 52 Jednakże art. 18 tej dyrektywy zobowiązuje państwa członkowskie do zapewnienia, by członek rodziny rozdzielonej lub członkowie jego rodziny mieli prawo zaskarżyć taką decyzję do sądu, oraz nakłada na te państwa członkowskie obowiązek określenia procedury i kompetencji, zgodnie z którymi wykonywane jest to prawo.
- 53 O ile przepis ten przyznaje państwom członkowskim pewien zakres uznania, w szczególności przy określaniu zasad dotyczących rozpatrywania skargi na decyzję o odrzuceniu wniosku w sprawie łączenia rodziny, o tyle należy zauważyć, że niezależnie od takiego zakresu uznania państwa członkowskie są zobowiązane przy wdrażaniu dyrektywy 2003/86 przestrzegać art. 47 karty, zapewniającego każdej osobie, której prawa i wolności zagwarantowane przez prawo Unii zostały naruszone, prawo do skutecznego środka prawnego przed sądem (wyrok z dnia 29 lipca 2019 r., Torubarov, C-556/17, EU:C:2019:626, pkt 55 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 54 Jednakże, jak zauważył w istocie rzecznik generalny w pkt 42 i 44 opinii, art. 18 dyrektywy 2003/86 w związku z art. 47 karty wymaga, aby krajowe środki prawne umożliwiające członkowi rodziny rozdzielonej i członkom jego rodziny skorzystanie z prawa do zaskarżenia przed sądem decyzji o odrzuceniu wniosku w sprawie łączenia rodziny były skuteczne i rzeczywiste.
- 55 W konsekwencji taki środek prawny nie może zostać odrzucony jako niedopuszczalny jedynie na tej podstawie, że zainteresowane dziecko osiągnęło pełnoletniość w trakcie postępowania sądowego.
- 56 Ponadto, wbrew twierdzeniom niektórych państw członkowskich, które przedłożyły uwagi, odrzucenie jako niedopuszczalnej skargi na decyzję o odrzuceniu wniosku w sprawie łączenia rodziny nie może opierać się na stwierdzeniu, jak w niniejszej sprawie, że zainteresowane osoby nie mają już interesu w uzyskaniu orzeczenia sądu rozpoznającego sprawę.
- 57 Nie można bowiem wykluczyć, że obywatel państwa trzeciego, którego wniosek w sprawie łączenia rodziny został oddalony, może zachować, nawet po osiągnięciu pełnoletności, interes w tym, aby sąd, do którego wniósł skargę na tę decyzję odmowną, orzekł co do istoty, ponieważ w niektórych państwach członkowskich takie orzeczenie sądowe jest niezbędne w szczególności w celu umożliwienia wnioskodawcy wniesienia powództwa o odszkodowanie przeciwko danemu państwu członkowskiemu.
- 58 W świetle powyższych rozważań na pytanie drugie w sprawach C-133/19 i C-136/19 należy udzielić następującej odpowiedzi: art. 18 dyrektywy 2003/86 w związku z art. 47 karty należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie temu, aby skarga na odrzucenie wniosku w sprawie łączenia rodziny małoletniego dziecka została odrzucona jako niedopuszczalna z tego jedynie powodu, że dziecko osiągnęło pełnoletniość w trakcie postępowania sądowego.

W przedmiocie kosztów

- 59 Dla stron w postępowaniach głównych niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniach głównych, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (trzecia izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Artykuł 4 ust. 1 akapit pierwszy lit. c) dyrektywy Rady 2003/86/WE z dnia 22 września 2003 r. w sprawie prawa do łączenia rodzin należy interpretować w ten sposób, że datą, do której należy się odnieść w celu ustalenia, czy obywatel państwa trzeciego lub bezpaństwowiec niepozostający w związku małżeńskim jest małoletnim dzieckiem w rozumieniu tego przepisu, jest data złożenia wniosku o zezwolenie na wjazd i pobyt do celów łączenia rodzin w odniesieniu do małoletnich dzieci, a nie data rozstrzygnięcia tego wniosku przez właściwe organy tego państwa członkowskiego, w odpowiednim przypadku w następstwie zaskarżenia decyzji o odrzuceniu takiego wniosku.**
- 2) **Artykuł 18 dyrektywy 2003/86 w związku z art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie temu, aby skarga na odrzucenie wniosku w sprawie łączenia rodziny małoletniego dziecka została odrzucona jako niedopuszczalna z tego jedynie powodu, że dziecko osiągnęło pełnoletniość w trakcie postępowania sądowego.**

Podpisy